

een antwoord in duizend woorden

Waarom is boekentelevisie toch zo godsgruwelijk moeilijk?

Jamal Ouariachi is schrijver. Hij woont in Amsterdam.

De beste televisie-interviews met schrijvers vind ik nog altijd die van de Amerikaanse talkshowhost Charlie Rose. Zijn programma werd eind 2017 geschrapt vanwege beschuldigingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar het interviewarchief van Rose is gelukkig nog altijd online te bekijken.

Hoe zagen die interviews eruit? Een pik-zwart decor. Daarin een ronde tafel, waaraan gezeten: gastheer en gast. Elk een glaasje water. Een of twee recente boeken van de gast op tafel, niet zo'n interessantdoenerige enorme stapel, nergens voor nodig, allemaal visuele afleiding. Tijd: veel. Vaak duurde zo'n gesprek 25 minuten à een half uur, soms zelfs langer. Vrijwel nooit een 'instartje', jargon voor het soort tussendoorfilmpje waar andersoortige tv-makers graag de concentratie van de kijker mee aan stukken snijden, uit vrees dat die kijker zich gaat vervelen.

Maar het belangrijkste zijn toch de gesprekken zelf. Rose luisterde geconcentreerd naar zijn gasten en kon daardoor gericht doorvragen op een onderwerp in plaats van de volgende vraag op te lezen van zijn lijstje. En, wat me na talloze afleveringen is opgefallen: hij vroeg de gast vrijwel altijd het verhaal van het boek in kwestie goed neer te zetten. Dat element blijkt cruciaal.

(190)

Het enige tv-programma in het Nederlandse taalgebied dat hierbij in de buurt komt, is het ter ziele gegane *VPRO Boeken*, jarenlang gepresenteerd door Wim Brands, en na diens ongelukzalige dood door Jeroen van Kan en Carolina Lo Galbo. Eenzelfde karige setting als bij Rose: grauw decor, tafel met gast en gastheer, verder niks. Het programma was geen kijkcijferhit, dat hoefde ook helemaal niet: het werd gemaakt door een publieke omroep, voor een nichepubliek: lezers van literatuur.

Nostalgici hebben als het ultieme walhalla van de boekentelevisie nog altijd het tv-programma in hun hoofd dat Adriaan van Dis in de jaren 80 en vroege jaren 90 presenteerde. Een misvatting. Wie die interviews heden ten dage terugkijkt, moet vaststellen dat ze pijnlijk oppervlakkig zijn. Van Dis laat zijn gasten hun *greatest hits*, hun ingestudeerde aforismen afdraaien, je komt er eigenlijk zelden achter wat het verhaal is van die boeken. Wel wordt er hier en daar met quasi diepzinnige interpretaties gegoocheld door de gastheer, en dan is er natuurlijk nog dat onuitstaanbare getuttele met de witte of rode wijn (je kunt je gasten ook van tevoren vragen wat ze willen drinken).

Sinds *De wereld draait door* bestaat die onuitroerbare misvatting dat een gesprek met een schrijver op zichzelf te saai is voor de kijker

En sindsdien? Het dieptepunt was in ieder geval de opvolger van *VPRO Boeken*, het kunstprogramma *Mondo*, afgelopen jaar na twee treurige seizoenen godzijdank stopgezet. Het barstte van de human interest en gegraaf naar de autobiografische achtergronden van werken van fictie. De presentatrice drong zich voortdurend hinderlijk op de voorgrond en ook hier was het als kijker lastig vast te stellen wat er in zo'n besproken boek werkelijk verteld werd.

(446)

Nu is er dan *Brommer op zee*, te zien op Canvas in Vlaanderen en NPO2 in Nederland. Presentatie: Ruth Joos en Wilfried de Jong. Structuur van het programma: boekentips door de presentatoren - schrijversinterview 1 (15 minuten) - het 'schrijfhok' - de leesclub - schrijversinterview 2 (15 minuten) - reactie vanuit het schrijfhok - verfilmde gedicht.

Ik kan er nauwelijks naar kijken, zo pijnlijk en onaanzienlijk is het. Dat ligt in de eerste plaats aan de onuitroerbare misvatting, sinds *De wereld draait door*, dat een gesprek met een schrijver op zichzelf blijkbaar te saai is voor de kijker. Dus, weet je wat, we laten Wilfried de Jong een brief schrijven aan een auteur, die auteur zetten we in een glazen hok, en die moet dan tijdens de uitzending een gevat antwoord tikken. Schrijver, doe je kunstje en doe het snel!

Maar ook de twee schrijversinterviews per uitzending zijn onbevredigend. Wederom: je

krijgt nauwelijks een beeld van het besproken boek, en dat komt doordat we in het Nederlands taalgebied blijkbaar huiverig zijn om een schrijver gewoon eerst eens uitgebreid het verhaal van een boek te laten vertellen. Wel veel grote woorden over symbolen, over thema's, alsof je naar een verfilmd boekverslag van een middelbare scholier zit te staren. We denken dat het verhaal zelf oppervlakkig is, dat het gaat om wat daaronder zit, maar het verhaal is de essentie: zonder dat geen diepte. (Kijk naar het interview met Robbert Welagen of dat met Joke van Leeuwen: zo rond minuut tien zien beide schrijvers zich genoodzaakt toch weer wat van het verhaal prijs te geven, op eigen initiatief: anders kan het gesprek niet verder. Te laat.)

De personages, de gebeurtenissen: ze vormen de basis van het verhaal. Thema's en symbolen zijn pas van belang ná lezing van het boek en de tv-kijker heeft dat boek nog niet kunnen lezen. De interviewers wel, ze hebben een voorsprong waar ze de kijker niet in mee kunnen nemen. Ze zijn té goed voorbereid. Ze hebben hun lijstje vragen en willen dat afwerken, en vergeten daardoor écht te luisteren, dóór te vragen, de gast het gesprek te laten bepalen. Ik ben ervan overtuigd dat Joos en De Jong hartstochtelijke boekenliefhebbers zijn, maar hun voorbereiding zit onbevengens interesse in de weg.

(814)

Toch zou ik het leuk vinden als *Brommer op zee* uiteindelijk wel slaagde. Dus laat ik eens wat gratis aanbevelingen doen. Als het per se leuk moet, behoud dan het rubriekje waarin Joos en De Jong elkaar boekentips geven, maar verplaats dat naar het eind van het programma. Verplaats de leesclub helemaal naar de website. Schrap dat domme, minachtende glazen hok. Schrap in godsnaam die afschuwelijke, werkelijk afschuwelijke gedichtenverfilmingen. Laat desnoods een dichter zélf een gedicht voordragen, dat kunnen de meeste dichters fantastisch. En houd verder over: twee lange schrijversinterviews. Vraag de schrijvers het verhaal van hun boek grondig neer te zetten voordat je over thema's of symbolen begint. Begin daar liever helemaal niet over. Dat is aan de kijker, die hopelijk lezer wordt van het besproken boek. Gooi je aantekeningen in de prullenbak. Als je niet oprecht geïnteresseerd bent in een schrijver en diens boek, zoek dan een andere baan, of, een vriendelijker advies: lees het boek niet. Dan ben je onbevengens en zul je noodzakelijkerwijs de vragen stellen waarvan kijkers willen dat je ze stelt.

(1000)

Afwisselend zoeken Jeroen Olyslagers, Charlotte Van den Broeck en Jamal Ouariachi in 1000 woorden een antwoord op een eigen actuele vraag.

© Emma Vanhille